

ANO AP/PVF projekts

Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervātā

**PĒTĪJUMS
„ZIEMEĻVIDZEMES BIOSFĒRAS REZERVĀTA
ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS PROFILA INDIKĀTORU
IZVĒRTĒJUMS UN ANALĪZE”**

**Sagatavoja Vidzemes Augstskolas
Tūrisma un viesmīlības vadības fakultāte
I.Druva-Druvaskalne, A.Līviņa**

2009.gada 27.jūnijs

SATURS

	Lpp
levads	3
1. Ilgtspējīgas attīstības profila indikatoru izvērtējuma un analīzes metodika	3
2. ZBR ilgtspējīgas attīstības profila indikatoru izvērtējums un analīze	5
2.1. Vides komponentes indikatori	5
2.2. Sociālās komponentes indikatori	10
2.3. Ekonomiskās komponentes indikatori	13
2.4. Institucionālās komponentes indikatori	16
3. Pētījuma rezultātu publicitātes priekšlikumi	20
Noslēgums	20
Pielikums ZBR ilgtspējīgas attīstības indikatoru izvērtējumu tabula	23
Izmantoto avotu saraksts	25

Ievads

Lai sekmētu Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervāta (turpmāk tekstā –ZBR) attīstības ilgtspēju, 2008.gadā, balstoties uz pasaules prakses piemēriem, kā arī uz jau ZBR iestrādātajā integrētā monitoringa programmā ilgtspējīgas teritorijas attīstības novērtēšanā, Vidzemes Augstskolas Tūrisma un viesmīlības vadības fakultātes docētājas A.Līviņa un I.Druva-Druvaskalne strādāja pie ZBR ilgtspējīga attīstības profila izveides un to novērtēšanas metožu izstrādes. Gala rezultātā tika izveidota ZBR ilgtspējīgas attīstības indikatoru sistēma jeb komplekts, kurš sastāvēja no 20 indikatoriem, kas tika iedalīti četrās tematiskās grupās: vides, sociālās, ekonomiskās un institucionālās. Vides indikatoru grupā iekļauti gan valsts monitoringa programmā, gan ZBR sabiedriskajā monitoringa programmā iekļautie pētījumu objekti, kā, piemēram, lasis, lūsis, vilks un ķīkuts. Sociālo indikatoru grupā iekļauti iedzīvotāju demogrāfiskie rādītāji, ekonomiskās - uzņēmējdarbības vides, bet institucionālās komponentes indikatori raksturo ZBR administrācijas sadarbību ar iedzīvotājiem u.c. pārvaldības aspektiem. 2008.gadā tika veikts šo 20 indikatoru īss pārskata novērtējums. Lai precīzāk raksturotu ilgtspējības procesa virzienus un aprobētu izstrādātos indikatorus praksē, 2009.gadā tiek veikts pilnīgāks šo 20 indikatoru izvērtējums.

Ko dod šāds teritorijas komplekss attīstības izvērtējums ar indikatoru palīdzību:

- Tas raksturo konkrētās vides (dabas, sociālās, ekonomiskās, institucionālās) esošo stāvokli,
- Dod sabiedrībai skaidru priekšstatu par sociālo attieksmi dabas daudzveidības un aizsardzības, sociālās labklājības jautājumiem,
- Nosaka kāda procesa izmaiņas laikā,
- Identificē problēmas, vājos posmus,
- Veicina likumsakarību izpratni,
- Sniedz ieskatu sabiedrībai par tās rīcību,
- Var ietekmēt lēmumu pieņēmēju rīcību.

Biosfēras rezervāti ir modeļreģioni ilgtspējīgai attīstībai, kurā ir jāmeklē dažādas pieejas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai. ZBR ir viens no 533 biosfēras rezervātiem 107 pasaules valstīs (UNESCOPRESS 2009), kuram saskaņā ar Madrides deklarāciju (UNESCO 2008), kas tika pieņemta 3. Pasaules biosfēras rezervātu kongresā (Madridē no 2008.gada 4.-9.februārim), arvien vairāk un plašāk ir jāveido sadarbība ar vietējiem iedzīvotājiem, valdības institūcijām, privāto sektoru, masu medijiem, vietējām pašvaldībām, pētniecības un izglītības iestādēm, lai ieviestu Madrides darbības plānu laika posmā no 2008.līdz 2013.gadam. Gan Madrides deklarācija, gan 2007. gada nogalē veiktās apjomīgās ZBR iedzīvotāju aptaujas rezultāti pastiprināja to, ka nepieciešams būtisku vērību piešķirt pie ilgtspējīgas attīstības institucionālajiem un sociālajiem indikatoriem, kas tika iestrādāti ZBR ilgtspējīgas attīstības profilā. Īpaši svarīgi ņemt vērā ZBR ilgtspējīgas attīstības profila indikatorus un ieteikumus, ir ZBR administrācijas izmaiņu veikšanas periodā, administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas un visā valsts pārvaldes pārmaiņu laikā, lai realizējot šīs pārmaiņas tiktu saglabāta un pastiprināta ZBR teritorijas ilgtspējīga attīstība.

1. ZBR ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS PROFILA INDIKATORU IZVĒRTĒJUMA UN ANALĪZES METODIKA

ZBR ilgtspējīgas attīstības profila indikatoru izvērtējumam tika izmantotas sekojošas metodes un avoti:

1. Datu un informācijas vākšana: Tika izmantoti gan publiski pieejamie, gan dati pēc pieprasījuma no Latvijas Republikas Centrālās Statistikas Pārvaldes (LR CSP), Lauku atbalsta dienesta (LAD), Pārtikas un veterinārā dienesta (PVD), Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas, Lursoft datu bāzes, Pilsonības un Migrācijas Lietu pārvalde (PMLP) iedzīvotāju reģistra datu bāzes, Limbažu, Salacgrīvas, Valmieras, Rūjienas, Staiceles, Mazsalacas un Valkas tūrisma informācijas

centru (TIC) sniegtie dati, Tūrisma attīstības valsts aģentūras (TAVA) tūrisma pakalpojumu sniedzēju datu bāzes, Valsts meža dienesta (VMD), Latvijas Ornitoloģijas biedrības (LOB), Latvijas Dabas fonda dati (LDF), SIA Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācijas (ZAAO), Latvijas Zivju resursu aģentūras (LZRA), Vidzemes Augstskolas (ViA) Tūrisma un viesmīlības vadības fakultātes (TVVF), ZBR administrācijas. Atsevišķi dati tika izmantoti kā pamatdati, aprēķinot vajadzīgos parametrus, kas bija nepieciešami rādītāju salīdzināšanai.

Autores vēlas pateikties visiem atsaucīgajiem cilvēkiem, kuri sniedza pētījumam nepieciešamo informāciju un datus: ANO AP/PVF projekta „Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervātā” projekta institūcijas un tās darbības novērtējuma darba grupas vadītājam Marinai Gurbo, projekta asistentei Irisai Mukānei, projekta izglītības un sabiedrības iesaistīšanas ekspertei, sabiedriskā monitoringa koordinatorei Intai Somai, ZBR administrācijas vecākajai ekspertei Madarai Bitmanei, ZBR galvenajai grāmatvedei Dacei Grāvītei, ZBR sabiedrisko attiecību speciālistam Andrim Somam, Valsts meža dienesta speciālistam Jānim Ozoliņam, Latvijas Ornitoloģijas biedrības ornitologam Aināram Auniņam, Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas izpilddirektorei Mairitai Blūmai, Pārtikas un veterinārā dienesta Bioloģiskās lauksaimniecības un biškopības produktu uzraudzības sektora vadītājam Adrijai Sietiņsonai, Pasaules Dabas fonda ekspertam Imantam Krūzem, SIA ZAAO vides izglītības speciālistei Ievai Veģerei.

2. ZBR teritorijas apsekojums 2009.gada maijā un jūnijā. Tika apsektas teritorijas (Valmieras rajona Z daļa (Ramatas, Ipiķu, Vilpulkas pagasti) Burtnieku ezera apkārtnē, Valkas rajona ZR daļa (Valkas, Ērgemes, Jērcēnu, Ēveles pagasti), Limbažu rajonā (Liepupes, Skultes pagasti) lai pārbaudītu datu precizitāti ainavu izmaiņu indikatora novērtēšanā.
3. Vienoto platību maksājumu attēlošanai ZBR teritorijā tika izmantota kartogrāfiskā metode ar karšu videošanas ERSI ArcGIS Arc Map 9.2 programmatūru.
4. Apkopošana un analīze – tika veikta indikatoru rādītāju sistematizēšana un aprēķini, salīdzināšana, rezultātu analīze un interpretācija. Indikatoru analīze lielā mērā bija atkarīga no pamatinformācijas datu sniedzēja iesniegtās informācijas, līdz ar to dažu indikatoru apraksti ir īsāki, citi –garāki. Problēmas datu apkopšanā un salīdzināšanā radīja tas apstāklis, ka ne vienmēr dati bija pieejami pagastu griezumā, bet gan rajona griezumā (ZBR teritorijā ietilpst 86 % Limbažu rajona, 76 % Valmieras, 26 % Valkas rajona teritorijas), kas sarežģīja aprēķinus tieši ZBR teritorijai, kā arī atsevišķiem indikatoriem nebija pieejami dati par iepriekšējiem gadiem, kas neļāva precīzi izvērtēt tendences un sniegt kādus komentārus par prognozēm nākotnē. 20 indikatoru kopa attēlo tikai nelielu daļu no kopējās teritorijas attīstības (detalizētāks pārskats būtu iegūstams no ZBR integrētā monitoringa datiem, kur iekļauti 115 indikatori). Analīze tika papildināta ar diagrammām, tabulu, fotogrāfijām, kartēm. Katra indikatora noslēguma daļā dots apkopjošs secinājums ar tendences vērtējumu, izmantojot arī piktogrammas:

Pozitīva tendence, vērojams progress, lai sasniegtu mērķi.

Dažas pozitīvas iezīmes attīstībā, bet nepietiekoši, lai sasniegtu mērķi. Nepieciešami uzlabojumi, izmaiņas.

Negatīva tendence, attīstība notiek, neievērojot ilgtspējīgas attīstības principus.

Pielikumā ievietota arī ZBR ilgtspējīgas attīstības indikatoru izvērtējuma tabula, salīdzinot 2007.un 2008.gada rādītāju tendences, kurā izmantotas minētās piktogrammas.

2. ZBR ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS PROFILA INDIKATORU IZVĒRTĒJUMS UN ANALĪZE

2.1. VIDES KOMPONENTES INDIKATORI

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana

Indikatorsugu populāciju lielumu uzskaitē:

Indikators: Lasis *Salmo salar*

Indikatora apraksts: Smoltu skaits Salacas lejtecē.

Datu ieguves avots: Latvijas Zivju resursu aģentūra

Esošā situācijas apraksts: 2008.gadā smoltu uzskaitē tika veikta laika posmā no 24.04.—05.06.2008, kad smoltu migrācija beidzās. Kopā sezonā tika noķerti 3470 laša un 2202 taimiņa smolti. Smoltu murda efektivitāte aprēķināta kā 14.2 %. Kopējais uz jūru migrējošo laša un taimiņa smoltu skaits bija attiecīgi 25 tūkst. un 16.tūkstoši.

Pēdējos 3 gados (2006.-2008) rādītājs pieaugošs, iespējams Salacas lejtecē veikto upes restaurācijas darbu dēļ.

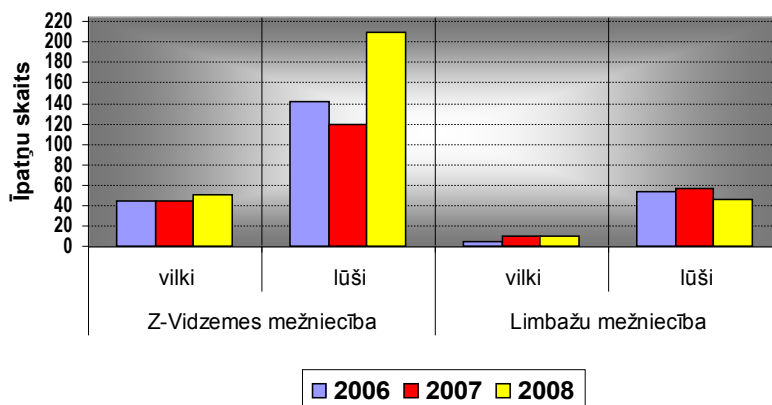
Indikators: Vilks *Canis lupus*

Indikatora apraksts: Vērtētais dzīvnieku skaits pēc simultānas pēdu uzskaites

Datu ieguves avots: Valsts meža dienests

Esošā situācijas apraksts: Raksturo ne tikai sugas stāvokli, bet arī mežu masīvu pieejamību un citu zīdītājdzīvnieku klāstu, ko izmanto barībā. Pēdējos gados (2006.-2008.) rādītājs stabils (skatīt 1.attēlu).

Vilku un lūšu populācija ZBR teritorijā esošajās
mežniecību platībās no 2006.līdz 2008.gadam

1.attēls. Vilku un lūšu populācijas dinamika ZBR teritorijā esošajās mežniecību platībās no 2006.līdz 2008.gadam.
Avots: VMD 2009

Indikators: Lūsis *Lynx lynx*

Indikatora apraksts: Vērtētais dzīvnieku skaits pēc simultānas pēdu uzskaites

Datu ieguves avots: Valsts meža dienests

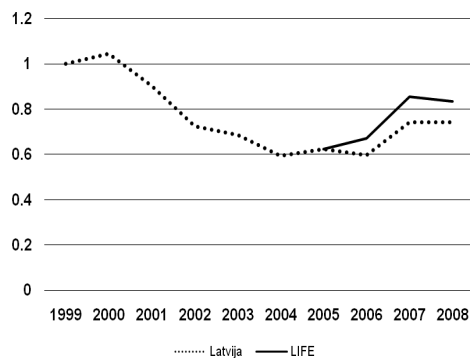
Esošā situācijas apraksts: Raksturo ne tikai sugas stāvokli, bet arī mežu masīvu pieejamību un citu zīdītājdzīvnieku klāstu, ko izmanto barībā. Pēdējos gados (2006.-2008) rādītājs stabils (skatīt 1.attēlu). Z-Vidzemes mežniecības platībās 2008.gadā vērojams izteikts lūšu populācijas pieaugums.

Indikators: ķikuts *Gallinago media*

Indikatora apraksts: ligzdojošās populācijas indeksa izmaiņas, kur kā metode tiek izmantota ķikutu tēviņu uzskaitē rastos ZBR teritorijā.

Datu ieguves avots: LVĢMA, Latvijas Dabas fonds, ZBR

Esošā situācijas apraksts: Ķikuts ir slapjo pļavu kvalitātes indikators, palieņu pļavu aizsardzības karogsuga. Pēdējos gados (2006.-2008.) rādītājs pieaugošs, iespējams ZBR un visā Latvijā veikto palieņu pļavu restaurācijas darbu dēļ. Rūjas palienes pļavās (ligzdo viena desmitā daļa no Latvijas ķikutiem, apmēram 20-30 pāri).

2.attēls. Ķikuta *Gallinago media* ligzdojošās populācijas indeksa izmaiņas Latvijā 1999.-2008. (punkstētā līnija, *Auniņš neregulāri dati*) un LIFE teritorijas (2005.-2008.neregulāri dati) (nepārtrauktā līnija, LIFE projekta dati)

Avots: LDF 2009.

Indikatorsugu populāciju lieluma uzskaitē liecina, ka īpatņu skaits un to uzturēšanās ZBR teritorijā ir stabils vai pieaugošs. Tas liecina, ka ZBR teritorijā veiktie bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un atjaunošanas pasākumi pēdējo gadu laikā ir veicinājuši vietējo savvaļas sugu daudzveidību.

Indikators: Mežu atslēgas biotopi

Indikatora apraksts: Mežu atslēgas biotopu platība ZBR teritorijā, t.i. Valsts mežu reģistrā reģistrētās/aizsargātās platības

Datu ieguves avots: Valsts meža dienests

Esošā situācijas apraksts: Meži ir vieni no nozīmīgākajām Latvijas ekosistēmām. Pēc pēdējās Valsts mežu reģistra datu bāzes papildināšanas (2006.gadā) platība pieaugusi apmēram 5 reizes un kopējā platība ZBR teritorijā pārsniedz 2000 ha. 2008.gadā nav novērotas būtiskas izmaiņas 2006.gada datos.

ZBR teritorijas mežaudzēs meža atslēgas biotopu pieaugums ir vērtējams pozitīvi, jo sekmē tradicionālās ainavas saglabāšanu, kā arī sekmē šauri specializētu sugu (sugas, kuras pielāgojušās noteiktiem dzīves apstākļiem ar šauru ekoloģisko amplitūdu) saglabāšanos īpašās vietās.

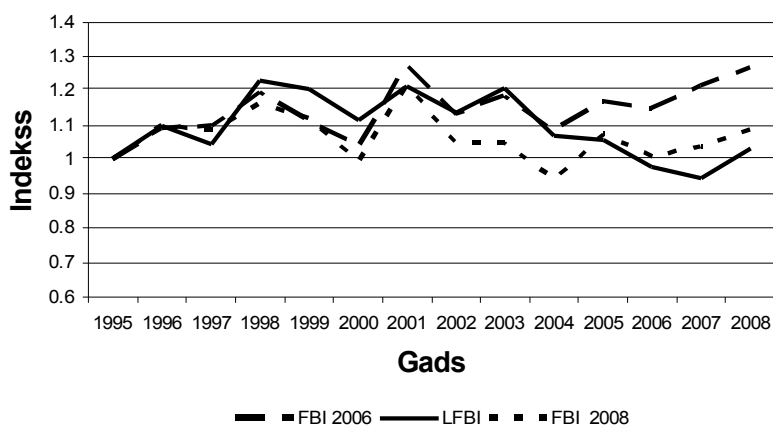
Indikators: Lauku putnu indekss

Indikatora apraksts: Sintētiskais indikators, kas iekļauj 12 parastāko putnu sugu uzskaiti rādītājus. Lai novērtētu ekoloģisko stāvokli lauksaimniecības zemēs, raksturotu bioloģiskās daudzveidības izmaiņu tendences plašākā kontekstā, izveidots lauku putnu indekss. Indikators iekļauts EUROSTAT sarakstā, kā viens no cilvēka dzīves kvalitātes rādītājiem. Raksturo veselu kompleksu cilvēka darbības izraisītu procesu. Lauku putnu indeksa raksturo kopumā visu Latvijas teritoriju.

Datu ieguves avots: Latvijas Ornitoloģijas biedrība

Esošā situācijas apraksts: ZBR teritorijā 2008.gadā bija septiņi dienas putnu monitoringa maršruti (kopā Latvijā - 45), kuros tika veikts pilns uzskaiti komplekts (trīs reizes sezonā metodiskā noteiktajos laikos). Latvijas lauku putnu indekss (skatīt tendences 3.attēlā), kas veidots kombinējot Latvijā nozīmīgas

ar lauksaimniecības zemēm saistītas putnu sugas (baltais stārķis, grieze, ķīvīte, lauku cīrulis, pļavu čipste, kārķļu ķauķis, purva ķauķis, lukstu čakstīte, ciglis, kaņepītis, mazais svilpis, dzeltenā stērste).

3.attēls. Lauku putnu indekss LFBI (nepārtrauktā līnija)– indeksā ietvertas Latvijā nozīmīgas ar lauksaimniecības zemēm saistītas putnu sugas (baltais stārķis, grieze, ķīvīte, lauku cīrulis, pļavu čipste, kārķļu ķauķis, purva ķauķis, lukstu čakstīte, ciglis, kaņepītis, mazais svilpis, dzeltenā stērste),

FBI 2006 – indeksā ietvertas sugas saskaņā ar EBCC Paneiropas putnu monitoringa programmas lauku putnu saraksta 2006. gada versiju (baltais stārķis, grieze, ķīvīte, lauku cīrulis, pļavu čipste, bezdelīga, brūnspārnu ķauķis, lukstu čakstīte, brūnā čakste, mājas strazds, lauku zvirbulis, kaņepītis, dzeltenā stērste),

FBI 2008 – indeksā ietvertas sugas saskaņā ar EBCC Paneiropas putnu monitoringa programmas lauku putnu saraksta 2008. gada versiju (baltais stārķis, grieze, ķīvīte, parastā ūbele, lauku cīrulis, dzeltenā cielava, pļavu čipste, bezdelīga, brūnspārnu ķauķis, lukstu čakstīte, brūnā čakste, mājas strazds, lauku zvirbulis, kaņepītis, dzeltenā stērste)

Avots: Auniņš 2008.

Populāciju samazināšanās tendence ir vērojama baltajam stārķim *Ciconia ciconia* (kopš 2001. gada), griezei *Crex crex* (kopš 2002. gada), koku čipstei *Anthus trivialis* (kopš 2003. gada), pļavu čipstei *Anthus pratensis* (kopš 1996. gada, bet pēdējos 2 gados neliels indeksa pieaugums), upes ķauķim *Locustella fluviatilis* (kopš 1998. gada), dadzītīm *Carduelis carduelis* (kopš 2003. gada) un mazajam svilpim *Carpodacus erythrinus* (kopš 1996. gada). Lielākā daļa šo sugu saistāma ar lauksaimniecības zemēm.

Populāciju pieauguma tendence vērojama dzērvei *Grus grus*, lakstīgalai *Luscinia luscinia*, lukstu čakstītei *Saxicola rubetra*, pelēkajam strazdam *Turdus pilaris*, kārķļu ķauķim *Locustella naevia*, brūnspārnu ķauķim *Sylvia communis* lielajai zilītei *Parus major*, vālodzei *Oriolus oriolus*, (visām kopš uzskaišu sākuma 1995. gadā), ceru ķauķim *Acrocephalus schoenobaenus* (kopš 1999. gada), žagatai *Pica pica* (kopš 1997. gada), vārnai *Corvus corone cornix* (kopš 1998. gada), dzeltenajai stērstei *Emberiza citrinella* (kopš 2000. gada).

Lauka cīrulim *Alauda arvensis* kopš uzskaišu sākuma līdz 1998. gadam bija vērojams izteikts populācijas pieaugums, tad kritums no 1999. līdz 2004. gadam, bet kopš 2004. gada atkal vērojama pieauguma tendence. Šobrīd populācija atgriezusies 1998. – 1999. gada līmenī (Auniņš 2008).

Putnu populācijas pieauguma vai samazināšanās tendences ietekmē arī stāvoklis putnu ziemošanas vietās un globālās klimata izmaiņas.

Kopš 2003.gada Latvijas lauku putnu indeksa rādītājs bija lejupslīdošs: no 1.2 līdz 1.04 2008.gadā. Salīdzinot ar 2007.un 2008.gada rādītājus, visos lauku putnu indeksa variantos (gan Latvijas, gan Paneiropas lauku putnu indeksā) vērojams kāpums. Līdzīgi, kā saistībā ar individuālo sugu populāciju izmaiņām, ticamākais indeksa pieauguma iemesls ir netipiski siltā 2007./ 2008. gada ziema gan Latvijā, gan Eiropā, kas gan liecina tikai par īslaicīgu pozitīvu tendenci.

Ainavu izmaiņas

Indikators: vienotā platību maksājuma (VPM) apmaksātās platības % no visas ZBR teritorijas

Indikatora apraksts: vienoto platību maksājumu (VPM) var saņemt tikai par lauksaimniecībā izmantojamo zemi, kas 2003.gada 30.jūnijā bija labā stāvoklī (zeme kopta, tajā nav sastopamas invazīvās sugas un krūmi, tiek veikta meliorācijas sistēmas uzturēšana, patstāvīgās pļavas un ganības un aramzemē iesētie ilggadīgie zālāji tiek noganīti vai vismaz vienu reizi gadā nopļauti līdz 1.augustam). Dati ir apkopoti pa lauku blokiem (lauku bloki ir nepārtraukti lauksaimniecībā izmantojamās zemes gabali ar kadastra numuriem). Informācija par pieteikumiem vienoto platību maksājumiem ir sadalīta trijās grupās pēc pieteikto platību īpatsvara no lauku bloka platības. Tika pieņemts, ka lielāks pieteikumu īpatsvars vienā lauku blokā raksturo intensīvāku lauksaimniecības zemes apsaimniekošanas iespējas. Visi esošie dati tika attēloti kartēs (skatīt 4.un 5. attēlus). Tādējādi 0-49 % norāda uz to, ka lauku bloks ir apmēram puse platības pieteikts VPM, 50-74 % no lauka bloka pieteikts maksājumiem, bet 100 %-pilnīgi viss lauku bloks pieteikts VPM saņemšanai.

Datu ieguves avots: Lauku atbalsta dienests (LAD)

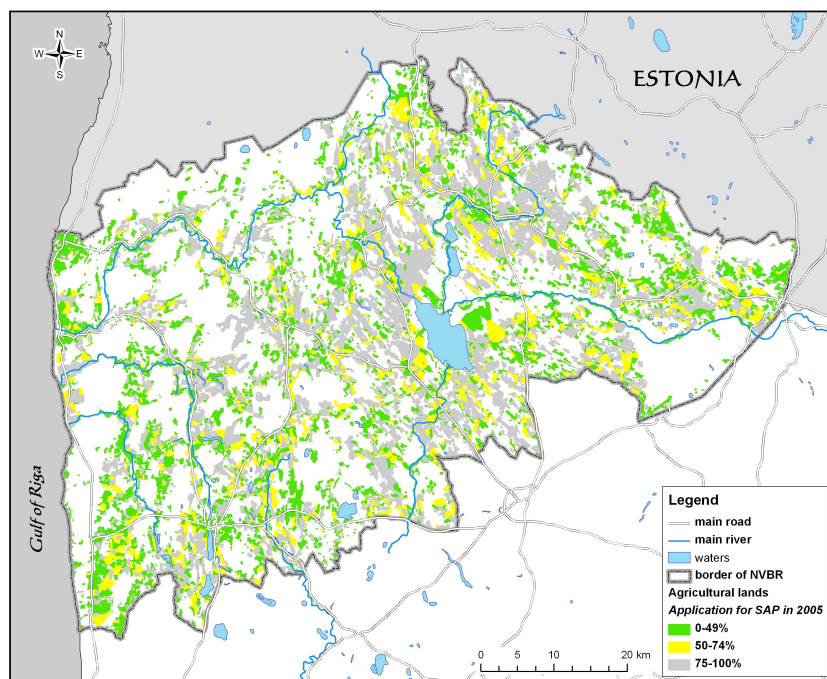
Esošā situācijas apraksts: Ainavu strukturālās izmaiņas vēsturiski ir vērojamas visur Latvijā. Kopumā Latvijā laika periodā no 1930.līdz 2002.gadam mežu platības pieaugušas no 20 % līdz 54 %. Arī pēdējo gadu pētījumi pierāda, ka ZBR teritorijas A daļā (Ziemeļvidzemes zemienes daļā -Rūjienas un Burtnieku drumlinu laukos, Sedas iepakā un Ērgemes pauguraines teritorijās mežu platības pieaugušas no 31.6 % līdz 48.6 %. Vislielākās izmaiņas novērotas Rūjienas drumlinu laukā, kur mežu platība kopš 1930.gada pieaugusi 2.9 reizes (Tērauds u.c.2008). Latvijas meži nav pirmatnēji, bet nav arī intensīvi apsaimniekoti plantāciju meži - to apsaimniekošanas kvalitāte ir ļoti lielā mērā atkarīga no īpašnieka ieinteresētības un zināšanām. Lauksaimniecības zemju neizmantošana un aizaugšana ietekmē ne tikai vizuālo kvalitāti, bet arī bioloģisko daudzveidību.

Atbalsta maksājumi stimulē lauksaimnieku darbību un zemju platību apsaimniekošanu tieši lauksaimniecībai labāk piemērotos apstākļos un tādējādi mūsdienās ainavā sekmē atklātu lauksaimniecības zemju masīvu saglabāšanos.

Salīdzinoši 2007.gadā ar 2005.gada datiem, vislielākās vienlaidu platības, kuras netiek apsaimniekotas (zema iedzīvotāju pieteikšanās VPM, pieteiktas mazāk kā 0-49 % lauku bloku, skatīt 4.un 5. attēlus kartēs ar zaļo krāsu) nemainīgi koncentrējas: ZBR DR daļā -Limbažu rajona Liepupes, Skultes un Limbažu pagastos, ZBR ZR daļā -Salacgrīvas un Ainažu pilsētu lauku teritorijās, ZBR A daļā -Valkas rajona Ērgemes un Valkas pagastos, ZBR Z daļā -Valmieras rajona Ipiķu pagastā un uz R no Rūjienas pilsētas. Neapsaimniekotās platības vairums gadījumos koncentrējas gar lineāriem objektiem - ūdenstecēm un ceļiem, robežas (pilsētu un valsts), kā arī teritorijās, kur netālu atrodas purvi. Tas varētu būt skaidrojams ar sekojošo: zemes īpašnieks neredz reālu ieguvumu no šiem maksājumiem, jo zeme netiek izmantota lauksaimniecībā (tas lielākoties ir pagastu un citu lielo ceļu tuvumā esošajos īpašumos, administratīvo centru, apdzīvoto vietu tuvumā. Vēl vairāki iemesli: atrautība no sava zemes īpašuma (īpašums netiek apdzīvots visu cauru gadu, bet gan sezonāli), neskaidras īpašuma attiecības, kā arī vecu cilvēku īpatsvars viensētās no centriem attālākajos pagastos (šādu sakarību ir konstatējuši pētnieki gan Latvijā, gan Lietuvā (Penēze, 2009). Problēmas rada nevis dabisko dzīvotņu izzušana intensīvi apsaimniekotā ainavā, bet drīzāk neapsaimniekota ainava vai nepārdomāta zemes izmantošana, kas noved pie kopējas vides degradācijas.

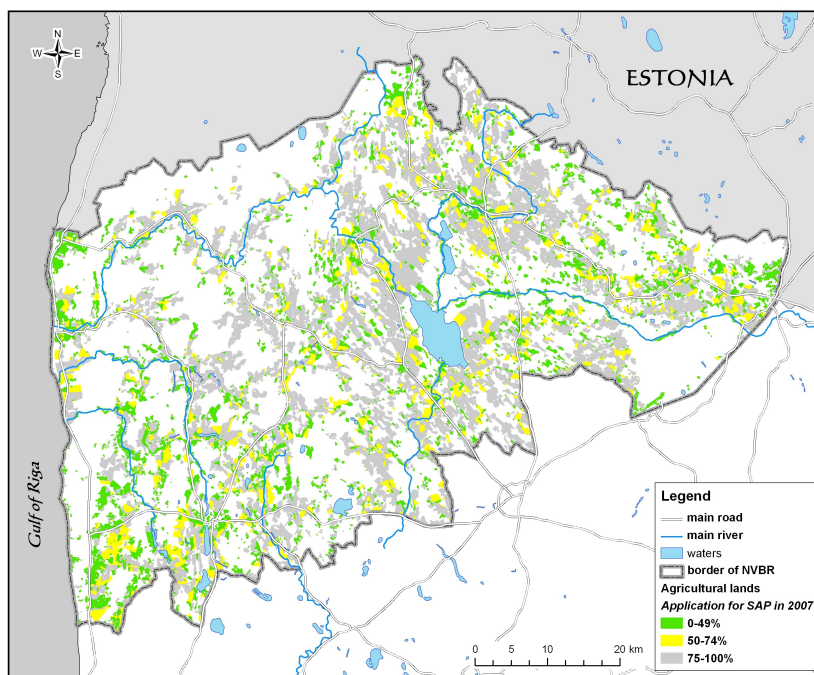
Pozitīvas tendences ar nelielām izmaiņām lauksaimniecības zemju apsaimniekošanā vērojamas ZBR centrālajā daļā, kur teritorijās ap Burtnieku ezeru (Burtnieku novadā), Alojās un Staiceles ar lauku teritoriju, kā arī A daļā- Ērgemes pagastā, R daļā Salacgrīvas ar lauku teritoriju apkārtnē gar Svētupi, pieteikumu skaits VPM maksājumu saņemšanai pieaudzis, līdz ar to arī teritorijas tiek vairāk apsaimniekotas, kas sekmē gan to vizuālo skatu, gan veicina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos.

4. attēls. Vienoto platību maksājumi ZBR teritorijā (2005.gada dati)

Avots: LAD 2006

5. attēls. Vienoto platību maksājumi ZBR teritorijā (2007.gada dati)

Avots: LAD 2008

Vienotais platību maksājums veicina lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu, tomēr neatrisina ainavu izmaiņas gar ceļa malām, upju krastos, kā arī apdzīvoto vietu tuvumā, kur nenotiek tik intensīva lauksaimnieciskā darbība. Salīdzinoši ar 2005.gadu, 2007.gadā pieteikumu skaits vienotam platību maksājumam palielinājies par 16 %, kas norāda uz nelielām pozitīvām izmaiņām ainavas saglabāšanā, tādējādi veicinot bioloģisko daudzveidību ZBR teritorijā. Tomēr vēl aizaugušas platības koncentrējas gar pilsētu teritorijām (Ainaži, Salacgrīva, Limbaži, Rūjiena), kā arī gar starptautiskās nozīmes ceļu ViA Baltica (E67), pierobežas pagastos -Ipiķu, Ērgemes, Valkas pagastos, gar upēm –Salacu, Svētupi, Rūju, Vitrupi, Sedu.

2.2. SOCIĀLĀS KOMPONENTES INDIKATORI

Nodarbinātība

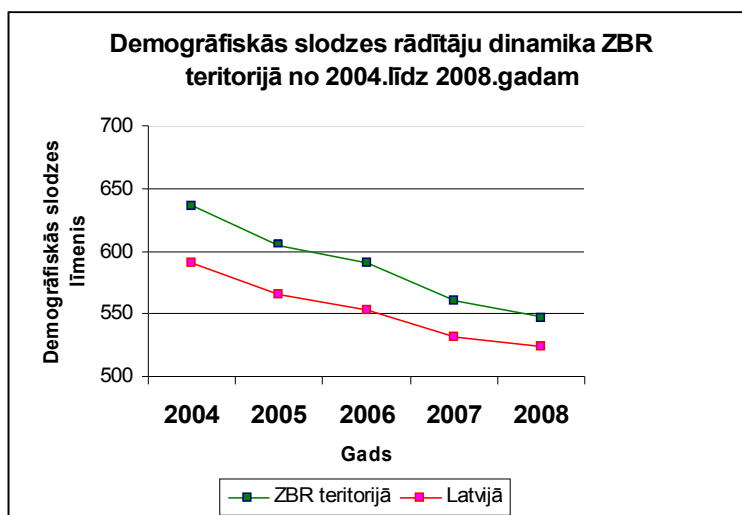
Indikators: demogrāfiskā slodze

Indikatora apraksts: darbaspējīgo skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Demogrāfiskā slodze raksturo bērnu un pensijas vecuma iedzīvotāju attiecību pret darbaspējas vecuma iedzīvotājiem.

Datu ieguves avots: LR Centrālā Statistikas pārvalde

Esošā situācijas apraksts: Latvijā, arī ZBR teritorijā, vidēji demogrāfiskā slodze samazinās, kas saistīts ar dzimušo bērnu īpatsvara samazināšanos, bet arī darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvara palielināšanos (no 58.9 % 2000.gadā līdz 65.3 % 2007.gadā). Darbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars pieaug saistībā arī ar izmaiņām likumdošanā par darbaspējas un pensijas vecuma izmaiņām, pensijas vecumam pieaugot.

2007.gada sākumā Latvijā vidēji pensijas vecuma iedzīvotāju skaits uz 1000 darbaspējīgiem iedzīvotājiem bija 1.5 reizes augstāks nekā bērnu un pusaudžu skaits. Šis ir rādītājs, kas raksturo ārpus darba spējīgā vecuma iedzīvotāju (līdz 14 un 65 un vairāk gadi) īpatsvara izmaiņas kopējā iedzīvotāju skaitā.

6. attēls. Demogrāfiskās slodzes rādītāju dinamika ZBR teritorijā no 2004.līdz 2008.gadam.

Avots: LRCSP 2009

Visaugstākā demogrāfiskā slodze kopš 2004.gada ZBR teritorijā vērojama Mazsalacā ar lauku teritoriju (2004.g. -808 (vidēji uz 1000 darbaspējas vecuma iedzīvotājiem bija 808 bērni un pensijas vecuma iedzīvotāji, 2008.g. -723, kas ir arī viena no visaugstākajām slodzēm starp Latvijas pilsētām), Sedā ar lauku teritoriju (2004.g.-664, 2008.g.- 623), Kārķu pagastā (2004.g.-738, 2008.g.-617). Viszemākā demogrāfiskā slodze 2008.gadā bija Valmieras pagastā -425, Ipiķu pagastā -476, Sēļu pagastā -485, Skaņkalnes pagastā -487.

Kopumā 2008.gadā ZBR teritorijā vidējā demogrāfiskā slodze bija 546, kas ir nedaudz augstākā kā vidēji Latvijā – 524 (tātad vidēji uz 1000 darbaspējas vecuma iedzīvotājiem bija 524 bērni un pensijas vecuma iedzīvotāji), bet ar tendenci samazināties, kas nav ilgtspējīgu attīstību veicinošs faktors ZBR teritorijā.

Demogrāfiskā slodze samazinās straujā iedzīvotāju skaita samazinājuma dēļ vecuma grupā līdz 14 gadiem, kas bija lielāks nekā iedzīvotāju skaita pieaugums vecumā virs 64 gadiem. Nākotnē šī tendence var dot pretēju efektu, kad samazināsies iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā.

Iedzīvotāju demogrāfija

Indikators: iedzīvotāju dabiskais pieaugums

Indikatora apraksts: indikators parāda starpību starp noteiktā laika periodā dzimušo un mirušo skaitu noteiktā teritorijā. Pozitīvs iedzīvotāju dabiskā pieauguma indikators norāda uz stingru ilgtspēju teritorijā un ir nozīmīgs teritorijas attīstībā. Kā rādītāju izmanto arī iedzīvotāju dabiskā pieauguma rādītāju uz 1000 iedzīvotājiem.

Datu ieguves avots: LR Centrālā Statistikas pārvalde

Esošā situācijas apraksts: ZBR teritorijā kopumā iedzīvotāju dabiskais pieaugums ir negatīvs, tāpat kā kopumā Latvijā. Vidēji ZBR dabiskais pieaugums uz 1000 iedzīvotājiem 2008.gadā bija -4.6 (2004.gadā -5.1). Vislielākais negatīvais dabiskā pieauguma rādītājs uz 1000 iedzīvotājiem 2008.gadā bija Ipiķu pagastā -23.9, lai gan 2007.gadā tas bija neitrāls 0, Jeru pagastā -16.7 (2004.g.—4.8), Katvaru pagastā -12.9 (2004.g.—9.1), Sedā ar lauku teritoriju -12.4 (2004.g.—21.5).

Ja aplūko datus absolūtos skaitļos (starpība starp gada laikā dzimušajiem un mirušajiem), tad kopumā ZBR teritorijā dabiskais pieaugums 2008.gadā bija -182 (2004.gadā -213.3). Vislielākais negatīvais rādītājs 2008.gadā ir Valkas pilsētai -55 (2004.gadā—71), Jeru pagastam un Salacgrīvai ar lauku teritoriju -24 (2004.gadā attiecīgi -7 un -30), Rūjienā un Mazsalacā -22 (2004.gadā attiecīgi -17 un -14). Ir teritorijas, kuras 2008.gadā uzrādījušas vai nu neitrālu vai pozitīvu dabiskā pieauguma rādītāju: Sēļu un Lodes pagasti +2, Ramatas un Pāles pagasti +1, neitrāls rādītājs 0 ir Bērzaines pagastā.

Vairākās teritorijās vērojamas pozitīvas tendences salīdzinot ar 2005.gadu, piemēram, Strenčos 2005., 2006., 2007.gadā rādītāji bija -15, -20, -18, tad 2008.gadā tas ir -3. Savukārt Staicele ar lauku teritoriju vērojama pretēja tendence: 2004.gadā rādītājs bija -4, tad 2008.gadā -20, Vilpulkas pagastā 2004.gadā +6, tad 2008.gadā -5, Skaņkalnes pagastā 2004.g.+5, 2008.gadā -5. Samērā stabili rādītāji 4 gadu garumā (2004.-2008) saglabājušies: Naukšēnu, Ķoņņu, Jērcēnu, Ēveles un Brīvzemnieku pagastos.

ZBR teritorijā kopumā iedzīvotāju dabiskais pieaugums ir negatīvs. Analizējot datus vietējo pašvaldību griezumā ZBR teritorijā saglabājas tendence, ka 7 % ZBR teritorijā iedzīvotāju dabiskā pieauguma tendence saglabājas neitrāla kopš 2004.gada, bet pārējā teritorijā vērojama tendence, ka pusē (46.5 %) teritorijas iedzīvotāju dabiskais pieaugums samazinās, pusē -palielinās (lielākoties pilsētu un tām apkārt esošajās teritorijās).

Sociālās dzīves norises ZBR

Indikators: ZBR administrācijas rīkoti publiskie pasākumi iedzīvotājiem

Indikatora apraksts: ZBR administrācijas rīkoti publiskie pasākumi ZBR teritorijā gada laikā.

Datu ieguves avots: ZBR administrācija

Esošā situācijas apraksts: salīdzinoši ar 2007.gadu, 2008.gadā ZBR rīkoto pasākumu daudzums ir palicis nemainīgs: tradicionālās putnu vērošanas dienas (dabas liegumā *Randu pļavas*, dabas liegumā *Sedas purvs*) – piedalījās 49 cilvēki. Publiskā ekskursija Zemes dienā 19.04. 2008. dabas parkā *Salacas ieleja* par godu gada ģeoloģiskajam objektam Neļķu klintis – piedalījās 32 cilvēki. Foto izstāde „Ziemeļvidzemes daba un cilvēki fotogrāfijās” Mazsalacā, Latvijas brīvības muzejā Dziesmu svētku laikā un Vidzemes Augstskolā.

Divi dabas koncertzāles projekta pasākumi *Hydropsyche instabilis* (pie Lībiešu upurālām Svētupes krastā Salacgrīvas apkaimē 25.07.2008., Gaujas krastā Valmierā 01.08.2008.) – piedalījās ap 4000 cilvēku. 2008.gadā sadarbībā ar *Platforma Music* izdots dabas koncertzāles koncerta ieraksts CD un DVD formātā „Čuņčiņa dienas un nakts grāmatas” (attēls nr.7) kopā ar dzejnieka Pētera Brūvera dzejas grāmatiņu (ieguva Latvijas Mūzikas ierakstu gada balvu 2008 nominācijā „Labākais instrumentālās, filmu vai teātra mūzikas albums”).

7.attēls. „Čuņčiņa dienas un nakts grāmatas” vāks

8.attēls.B.Kregs (B.Craig) no Kanādas 2.ZBR un VIA starptautiskajā konferencē Valmierā.

ZBR un Vidzemes Augstskolas rīkotā 2. starptautiskā zinātniskā konference „Ilgtspējīgas plānošanas instrumenti un bioloģiskās dažādības saglabāšana”, kurā piedalījās 128 dalībnieki no Latvijas, Baltkrievijas, Francijas, Kanādas un Japānas (attēls nr.8).

Pirmoreiz tika veikta signālvēžu licencēta ķeršanas akcija Salacā Salacgrīvas, Ainažu un Staiceles pašvaldību teritorijā no 20.07.-30.09.2008, kā arī 22.05.2008. tika rīkotas atvērto durvju dienas ZBR administrācijā Salacgrīvā.

2008. gadā tika noorganizēti 24 semināri par sabiedriskā monitoringa darbību ZBR, kas pēc skaita ir par diviem mazāk kā 2007.gadā, taču kopējais dalībnieku skaits, kas apmeklēja sabiedriskā monitoringa seminārus 2008. gadā bija palielinājies. Kopumā visi rīkoti pasākumi sekmē vides izpratni, tie ir vērsti ne tik daudz uz izklaidi, bet vairāk uz izziņu, jāatzīmē, kā ļoti pozitīvs faktors.

ZBR rīkoti publiskie pasākumi ir būtiska saikne starp vietējo iedzīvotāju, viesi un ZBR administrāciju. Jāveicina tradicionālo pasākumu apmeklētība, ar jaunām, inovatīvām idejām, piedāvājot izziņoša rakstura pasākumus visā ZBR teritorijā. Dabas koncertzāles projekts ir uzskatāms par būtisku ZBR rīkotu pasākumu, kas veicina izziņas un izglītošanas funkciju par dabas daudzveidību Latvijā un ārpus tās, jo CD un DVD tiek izmantots kā suvenīrs vai dāvana, dodoties ārpus Latvijas.

Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība

Indikators: LAD maksājumi bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumiem gadā

Indikatora apraksts: LVL maksājumi gadā par 3 sadaļām: (1) bioloģiskās lauksaimniecības attīstīšana, (2) vērtīgo zālāju apsaimniekošana, (3) ģenētisko resursu saglabāšana

Datu ieguves avots: Lauku atbalsta dienests (LAD)

Esošā situācijas apraksts: Pēdējos četros gados (2004.-2008.) rādītājs pieaugošs.

Indikators: bioloģiskās lauksaimniecības saimniecības/uzņēmumi

Indikatora apraksts: bioloģiskās lauksaimniecības saimniecību/uzņēmumu skaits attiecīgajā periodā

Datu ieguves avots: Pārtikas un veterinārā dienesta dati, Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas dati.

Esošā situācijas apraksts: 2008.gadā, salīdzinājumā ar 2007. gadu, saimniecību skaits ZBR teritorijā nav būtiski mainījies, tomēr kopš 2005.gada to skaits ir būtiski pieaudzis. Pēc PVD datu bāzes (skatīt tabulu nr.1.) par atzīto un reģistrēto bioloģiskās lauksaimniecības saimniecību skaitu 2009.gadā ZBR teritorijas Limbažu rajonā bija 122 bioloģiskās lauksaimniecības saimniecības (kopā Limbažu rajonā- 180), Valmieras rajonā -76 saimniecības (kopā Valmieras rajonā 96), Valkas rajonā -33 saimniecības (kopā Valkas rajonā 156).

Tabula nr.1. Bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumu skaits 2005.-2009.gados Limbažu, Valkas, Valmieras rajonos.

Rajons	Bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumu skaits 2005.-2009.				
	uz 01.01.2005.	uz 01.01.2006.	uz 01.01.2007.	uz 01.01.2008.	uz 01.01.2009.
Limbaži	53	138	178	176	180
Valka	46	101	150	148	156
Valmiera	28	62	89	89	96

Avots: PVD 2009b

Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam paredzētie agrovīdēs maksājumi, kas pēdējo četru gadu laikā ir pieaugoši, ir viens no finansējuma avotiem ilglaicīgai vērtīgo zālāju apsaimniekošanai. Bioloģisko lauksaimniecības saimniecību skaits salīdzinoši ar 2007. gadu ZBR teritorijā nav būtiski mainījies, bet ir stabils.

2.3. EKONOMISKĀS KOMPONENTES INDIKATORI

Iedzīvotāju ekonomiskā labklājība

Indikators: Vidējie ienākumi uz 1 iedzīvotāju

Indikatora apraksts: iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu lielums uz 1 iedzīvotāju pašvaldību budžetā gadā.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu pašvaldību budžetos lielums un to izmaiņas pa gadiem atspoguļo iedzīvotāju ienākumus un netiešā veidā raksturo arī labklājību. Šī rādītāja analīzi nevar tiešā veidā izmantot ienākumu dinamikas raksturošanai, jo no 2004. gada ar katru gadu ir palielinājusies iedzīvotāju ienākuma nodokļa daļa, kas tiek pārskaitīta pašvaldību budžetos. Tātad rādītāja pieaugums pa gadiem ir saistīts ne tikai ar iedzīvotāju ienākumu palielināšanos, bet arī ar pašvaldību budžetā ieskaitāmās nodokļa daļas palielināšanos, pie tam apskatāmajā laika periodā ir mainījies arī ar nodokli neapliekamais ienākumu apjoms.

Datu ieguves avots: LR Centrālā Statistikas pārvalde

Esošā situācijas apraksts: 2006.gada dati ZBR teritorijā esošo pagastu pašvaldībās (neskaitot pilsētas un pilsētas ar lauku teritorijām) bija 108.1 LVL. Vislielākie ieņēmumi bija Valmieras pagastā -207.6 LVL, Limbažu pagastā -140.9 LVL, Skultes pagastā -137.2 LVL, Liepupes pagastā -131.3 LVL, Dikļu pagastā -128.9 LVL, Naukšēnu pagastā -127.1 LVL. Vismazākie ienākuma nodokļa ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju 2006.gadā bija Braslavas pagastā -60.1 LV, Ramatas pagastā - 65.4 LVL un Sēļu pagastā -65.8 LVL, Ipiķu pagastā -67.9 LVL, kas vieni no zemākajiem rādītājiem Vidzemes reģionā.

Pilsētu un pilsētu ar lauku teritoriju vidējais iedzīvotāju ienākuma nodokļa lielums uz 1 iedzīvotāju 2006.gadā bija 163.9 LVL. Vislielākie ienākumi bija Strenčiem - 211.8 LVL, Valkai -196.4 LVL, Salacgrīvai ar l.t. -193 LVL. Mazākie –Staiacelei ar l.t. 105.1 LVL, Mazsalacai ar l.t. 130.3, Alojai ar l.t. 149.7 LVL. Salīdzinot ar 2002. gada datiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa apjoms uz 1 iedzīvotāju ir pieaudzis aptuveni uz pusi, taču jāņem vērā, ka 2005. un 2006.gadā Latvijā bija augsta inflācija.

ZBR teritorijā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu lielums uz 1 iedzīvotāju ir nepietiekošs, kas neveicina iedzīvotāju labklājību un ieguldījumus teritorijas attīstībā, kas tiek nodrošināti no vietējo pašvaldību budžetiem. Īpaši tas attiecināms uz teritorijām, kurās nav attīstība uzņēmējdarbība, līdz ar to arī nodokļa ieņēmumi ir mazi.

Uzņēmējdarbības vide

Indikators: Nelikvidēto uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem

Indikatora apraksts: indikators raksturo iedzīvotāju iesaistīšanos komercdarbībā. Dati doti rajonu griezumā.

Datu ieguves avots: Lursoft datu bāze, PMPL iedzīvotāju reģistra datu bāze

Esošā situācijas apraksts:

2008.gadā Latvijā kopumā par 20.1% samazinājies jaundibināto uzņēmumu skaits (2008.gadā reģistrēti 11347 uzņēmumi un komercsabiedrības, 2007.gadā- 14208, šajā gadā bija sasniegti lielākais jauno reģistrēto komercdarbības subjektu skaits pēdējo 13 gadu laikā.). Lai objektīvi varētu izvērtēt reālo iedzīvotāju iesaistīšanos komercdarbībā, gan jāņem vērā, ka koeficients ir ievērojami mazāks, iespējams, ka pat uz pusi mazāks (28,5-35), jo nav precīzu datu par zemnieku saimniecību darbību, kā arī vairāk kā 20 000 juridiski nelikvidētu SIA ir izbeigušas darbību, iesaistītas maksātnespējas procesos (ar 2008.gada 01.01. stājās spēkā jaunais Maksātnespējas likums), vai to darbībai uzlikti Valsts ieņēmumu dienesta vai tiesas aizliegumi.

Tabula nr. 2. Uzņēmumu reģistrēšanas un likvidēšanas dinamika 2004.-2008.gadam

	2004	2005	2006	2007	2008	Nelikvidēti uz 2009.01.01.
Valmieras rajons						4034
Reģistrēti uzņēmumi	162	188	229	249	227	
Likvidēti uzņēmumi	57	114	72	78	77	
Limbažu rajons						2562
Reģistrēti uzņēmumi	103	92	94	100	90	
Likvidēti uzņēmumi	55	85	28	46	29	
Valkas rajons						1908
Reģistrēti uzņēmumi	54	84	71	57	75	
Likvidēti uzņēmumi	34	52	47	40	26	

Avots: Lursoft 2009

Uzņēmumu skaits Latvijā uz 1000 iedzīvotājiem ir viens no zemākajiem ES dalībvalstu vidū, kas liecina, ka iedzīvotāji diezgan kūtri iesaistās uzņēmējdarbībā.

Precīzāk uzņēmējdarbības vidi raksturo ne tikai jaundibināmo uzņēmumu skaits, bet gan nelikvidēto komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Līdz 2007.gada 1.janvārim valstī vidēji 66.3 juridiski nelikvidēti uzņēmumi uz 1000 iedzīvotājiem (Limbažu rajonā 64.6, Valkas rajonā 57.4, Valmieras rajonā 64.3). Situācija 2008.gadā ir nedaudz mainījies, jo izmainījušies ir uzņēmumu dibināšanas un reģistrēšanas tempi (skatīt tabulu nr.2.), kas nav negatīvi ietekmējis uzņēmējdarbības vides attīstību ZBR teritorijā. Vēl jāņem vērā, ka uzņēmējdarbības vidi raksturo pašnodarbinātās personas, kuras nodarbojas ar uzņēmējdarbību parasti nelielos apjomos (pakalpojumu sniegšana, amatniecība).

Tomēr 2008.gadā ir nedaudz izmainījies uzņēmējdarbības vidi raksturojošs rādītājs ZBR teritorijā: Valkas rajonā bija 61.6 nelikvidēti uzņēmumi uz 1000 iedzīvotājiem, Valmieras rajonā 69.9, Limbažu rajonā 69.2, vidējais rādītājs ZBR teritorijā 66.9 nelikvidēti uzņēmumi uz 1000 iedzīvotājiem, kas norāda uz nelielu tendenci uzņēmējdarbības vides uzlabojumiem ZBR teritorijā.

Apbūve ZBR teritorijā

Indikators: ZBR atzinumu skaits par būvniecību ZBR teritorijā

Indikatora apraksts: ZBR izsniegto atzinumu skaits par būvniecību gadā

Datu ieguves avots: ZBR administrācija

Esošā situācijas apraksts: 2007.gadā bija izsniegti 258 atzinumi par būvniecību ZBR teritorijā. Salīdzinoši ar iepriekšējo periodu (2006.g.) būtisku izmaiņu netika novērots. 2008.gadā ir izsniegti 116 atzinumi par būvniecību ZBR teritorijā. No tiem -104 sniegti Valmieras reģionālajai vides pārvaldei, 9- juridiskām personām un 3 – privātpersonām. Salīdzinoši ar 2007.gadu būvniecības pieteikuma skaita kritums ir par 55 %. Kopējais sniegto atzinu (atļauju, saskaņojumu utt.) skaits 2008.gadā bija 598, attiecībā pret 2007.gada 615, būtisku izmaiņu nav, kas liecina, ka palielinājies cita veida pieteikumu īpatsvars.

Kopējās tendences būvniecībā Latvijā ir veicinājušas arī būvniecības apjomu uzsākšanas samazināšanos uz pusi 2008.gadā ZBR teritorijā, par ko liecina izsniegto atzinumu skaita par būvniecību samazināšanās ZBR teritorijā (par 55 % salīdzinoši ar 2007.gadu), taču būvniecības apjoma, īpaši jaunas būvniecības uzsākšanas samazināšanās tempī, ir uzskatāmi par pozitīvu tendenci teritorijas ilgtspējīgā attīstībā. Vairāk veicināma un atbalstāma ir veco ēku rekonstrukcija un atjaunošana, saglabājot senās būvniecības tradīcijas, materiālus un dizainu.

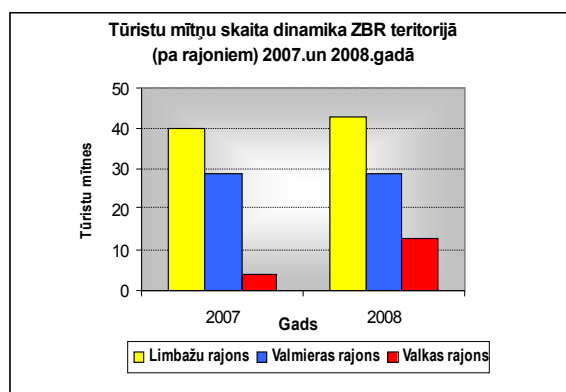
Tūrisma uzņēmējdarbība

Indikators: tūristu mītnu un gultasvietu skaits ZBR teritorijā

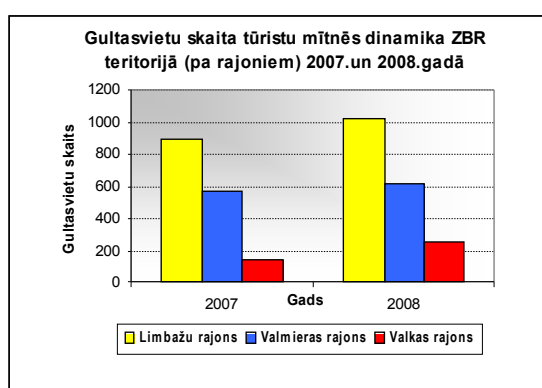
Indikatora apraksts: Ikgadēja uzskaitē – pakalpojumu sniedzēju skaits, piedāvāto gultasvietu skaits, Zaļo sertifikātu ieguvušo mītnu skaits.

Datu ieguves avots: ZBR teritorijā esošie TIC, TAVA (tūrisma pakalpojumu sniedzēju datu bāze), Vidzemes Augstskolas TVVF apkopotie dati.

Esošā situācijas apraksts: Kopumā Latvijā pieaugošais gan vietējo, gan ārvalstu ceļotāju skaits ir veicinājis tūrisma pakalpojumu sniedzēja skaita palielināšanos, tajā skaitā tūristu mītnu pieaugumu. Salīdzinoši 5 gadu periodā (2003.-2007.) tūristu mītnu skaits ZBR teritorijā palielinājies par 2.3 reizēm, 2007.gadā sasniedzot 73 tūristu mītnu pakalpojumu sniedzējus (neskaitot telts vietu piedāvātājus), bet gultasvietu skaits laika periodā no 2003.līdz 2007.gadam pieaudzis 3.7 reizes (2007.gadā -1608 gultasvietas), kas liecina par strauju tūrisma attīstību ZBR teritorijā. 2008.gadā tūristu mītnu skaits turpināja augt, palielinoties par 14 % (2008.gadā ZBR teritorijā darbojās 85 tūristu mītnu piedāvātāji). Tomēr 2008.gadā savu darbību tūrisma jomā beiguši 8 tūristu mītnu piedāvātāji, tādējādi vietā nākuši jauni piedāvātāji. Vislielākais tūristu mītnu piedāvājuma skaita palielinājums ir ZBR Valkas rajona teritorijā + 69 %.

9.attēls. Tūristu mītnu skaita dinamika ZBR teritorijā (pa rajoniem) 2007.un 2008.gadā
Avots: ZBR teritorijā esošo TIC dati, TAVA, VIA TVVF 2008

10.attēls. Gultasvietu skaita dinamika ZBR teritorijā (pa rajoniem) 2007.un 2008.gadā
Avots: ZBR teritorijā esošo TIC dati, TAVA, VIA TVVF 2008

Gultasvietu skaits 2008.gadā pieaudzis par 15 % (2008.gadā tika piedāvātas 1887 gultasvietas), Valkas rajonā + 43%, Limbažu rajonā+ 13%. Valmieras rajonā būtiskas izmaiņas tūristu mītnu un gultasvietu skaita palielināšanās netika novērota.

2008.gadā Zaļo sertifikātu ieguvušās tūristu mītnes ZBR teritorijā bija 10 (par divām mītnēm vairāk kā 2007.gadā): Valmieras rajonā -2 (Saulgoži-1 un Saulgoži-2), Limbažu rajonā -8 (Korķi-1 un Korķi, Lauciņi, Purmaļi, Svētupes, Ziedugrava, Mačkalni, Vējavas). Lielākajai daļai mītnu Zaļie sertifikāti 2008.gadā tika atjaunoti un piešķirti līdz 2010.gadam.

Tūristu mītnu piedāvājums, tajā skaitā arī gultasvietu skaits ZBR teritorijā pēdējo piecu gadu laikā ir strauji audzis, tomēr 2008.gadā vairs nenovēro tik strauju pieaugumu Valmieras un Limbažu rajonos, savukārt Valkas rajona piedāvājums ir ievērojami audzis, kas rada vienmērīgāku tūristu mītnu izvietojumu ZBR teritorijā, kas savukārt veicinās arī tūristu plūsmu uz šo ZBR teritorijas daļu. Tūrisma mītnu piedāvātāji vairāk sākuši domāt par pakalpojumu kvalitāti un specializāciju. Pozitīvi, ka kaut nedaudz, bet palielinās Zaļo sertifikātu ieguvušo mītnu skaits.

2.4. INSTITUCIONĀLĀS KOMPONENTES INDIKATORI

Iedzīvotāju līdzdalība un aktivitāte

Indikators: Sabiedriskā monitoringa programmā iesaistīto iedzīvotāju skaits

Indikatora apraksts: Sabiedriskā monitoringa programmā iesaistīto dalībnieku skaits, iesūtīto protokolu kopējais skaits, monitoringa jomu skaits

Datu ieguves avots: ZBR administrācija

Esošā situācijas apraksts: Dalībnieku skaits raksturo ne tikai potenciāli iegūstamo zinātnisko informāciju, bet arī iedzīvotāju vēlēšanos piedalīties ZBR procesos, t.sk. vides pārvaldes monitoringā un lēmumu pieņemšanā. Programma tika uzsākta 2005. gadā (123 dalībnieku, iesūtīja 162 protokolu 5 monitoringa jomās), 2006.gadā ap 100 dalībnieku, 560 protokolu 15 monitoringa jomās, 2007.gadā 18 monitoringa jomās tika apkopoti 729 protokoli.

2008.gadā 19 monitoringa jomās savākti un apkopoti 837 protokoli. Visvairāk protokolu 2008.gadā ir saņemts par balto stārķu uzskaiti, tad seko putnu novērošana barotavās, kā arī latvāņu teritoriju apzināšana. 2008.gadā uzsākti saldūdens gliemežu un gliemeņu novērojumi (skatīt attēlu nr.12.).

Iedzīvotāju aktivitāti ir sekmējuši ZBR administrācijas rīkotie sabiedriskā monitoringa semināri (2006.gadā -17, 2007.gadā -26, 2008.gadā -24 ar pieaugošu dalībnieku skaitu). Trīs gadu laikā ir novadīti 67 semināri vairāk kā 500 cilvēkiem. Ir nodibināta sabiedriskā monitoringa programmas atbalsta grupa, kurā pārstāvēti cilvēki no visām ZBR teritorijā esošajām pašvaldībām (katrā pagastā ir viena kontaktpersona, kas veicina sabiedriskā monitoringa aktivitātes). Programmā aktīvi iesaistījušās arī bibliotēkas - to darbiniekiem notikuši informatīvi semināri un visās ZBR teritorijā esošajās bibliotēkās pieejama „ZBR sabiedriskā monitoringa rokasgrāmata”.

Iesaistoties sabiedriskā monitoringa programmā iedzīvotāji iegūst iespēju labāk izprast savā apkārtnē notiekošo, pamatoti paust bažas par noteiktiem procesiem dabā, piemēram, ūdensteču aizaugšanu vai mitro pļavu pārpurvošanos. Jau 2006. gadā iegūtie dati par latvāņu izplatību noderējuši valsts mēroga latvāņu apkaršanas akcijas plānotājiem.

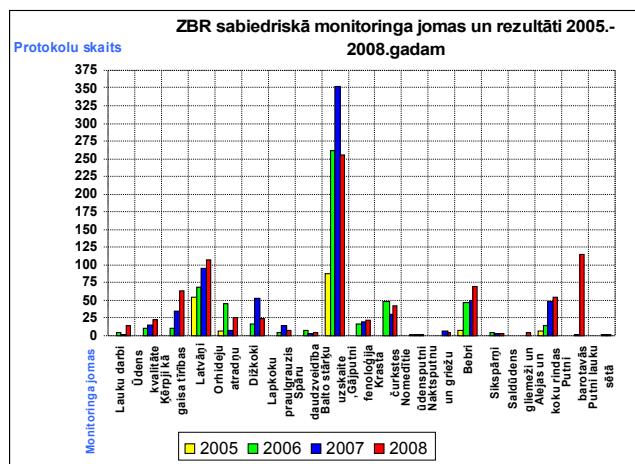
Sabiedriskā monitoringa programmas ietvaros notiek Ziemeļvidzemes jauniešu aktīva iesaiste zinātniskajā darbībā (zinātnisko darbu izstrāde, kuras pamatā ir sabiedriskā monitoringa dati).

Sabiedriskā monitoringa dati ir pieejami publiski ZBR Internet vietnē sadaļā Informācija:
http://alise.biosfera.lv/IS/bio_information.nsf/ (paraugs 11.attēlā).

11.attēls. Balto stārķu monitoringa karte
Avots: ZBR 2009

12. attēls. ZBR sabiedriskā monitoringa jomas un rezultāti no 2005.līdz 2008.gadam.
Avots: ZBR 2009

2008.gadā ievērojami pieaudzis sabiedriskā monitoringa aktivitātēs iesaistīto cilvēku skaits, iegūto apsekojumu protokolu skaits, monitoringa jomu skaits ar katru gadu paplašinās. Pozitīvi, ka iegūtie rezultāti tiek izmantoti citos nozīmīgākos pētījumos, kā arī tie ir pieejami publiskai apskatei Internet vietnē www.biosfera.gov.lv. ZBR administrācijas pieredze ir nozīmīga arī citām īpaši aizsargājamo teritoriju administrācijām, kā veiksmīgi ar mērķtiecīgu darbu iesaista vietējos iedzīvotājus dabas vērošanā.

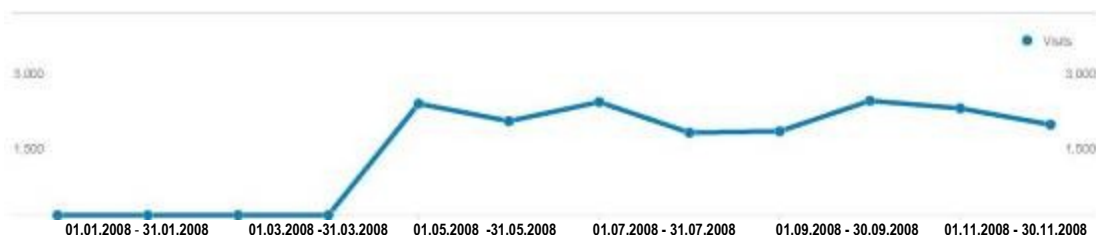
Iedzīvotāju un viesu informētība par ZBR

Indikators: Internet vietnes www.biosfera.gov.lv apmeklētāju skaits gadā.

Indikatora apraksts: Internet vietnes www.biosfera.gov.lv apmeklētāju skaits gadā; reģistrācija pēc ZBR informācijas sistēmas

Datu ieguves avots: ZBR administrācija

Esošā situācijas apraksts: ZBR Internet vietnes apmeklētāju skaits raksturo iedzīvotāju un teritorijas viesu interesi par ZBR aktualitātēm. Atjaunotais portāls darbu uzsāka 2008. gada martā. Atskaite par portāla darbību pēc *Google Analytics* 2008.gadā satur sekojošu informāciju: kopējais apmeklēšanas skaits bija 15868 apmeklējumi no 73 valstīm/ teritorijām (92 % apmeklējumi veikti no Latvijas, tad seko apmeklējumi no Lielbritānijas, Vācijas, Lietuvas, ASV, Igaunijas, Zviedrijas, Nīderlandes, Krievijas, Īrijas).

13.attēls. Internet vietnes www.biosfera.gov.lv apmeklējumu dinamika 2008.gadā.
Avots: ZBR, Google Analytics 2009

26.1 % apmeklējumi veikti pa tiešo, ievadot mājas lapas adresi, 49.3 % caur meklētājiem (populārākie atslēgas vārdi meklējot -*ziemeļvidzemes biosfēras* -8 %, *zbr* -3.2 %, *veczemju klintis* -2.4 %, *meleki* -2,

biosfēras rezervāts-1.6 %). Vidēji pavadītais laiks mājas lapā bijis 2 minūtes 12 sekundes. T.s. „jaunie apmeklējumi”, kad no kādas IP adreses mājas lapu aplūko pirmoreiz ir reģistrēts 66.09 % gadījumu. Analizējot apmeklētāju interesi pēc satura lapām/sadaļām šajā Internet vietnē, dati parāda, ka tās skatītas 54095 reizes, no kurām 41877 bija t.s. „unikālie skati” jeb pirmreizējā apskate. Visvairāk skatīta sadaļa *Aktualitātes* (16.6 %), seko sadaļa *Paziņojumi par iepirkumiem* (4.3%), tad *Teritorija* (3.7%), *Administrācija* (3.1%) un *Projekti* (2.3%).

Internet vietnes www.biosfera.gov.lv novērtējums tiek veikts pirmoreiz, kurā redzamākās tendences: šo vietni apmeklē gan Latvijas iedzīvotāji (92%), gan arī ārzemnieki, kā arī 66 % ir bijuši t.s. "jaunie apmeklējumi", kas liecina, ka interese ir par ZBR darbību un īpaši aktualitātēm tajā. Vēl būtu jāstrādā pie vietnes patstāvīgas atjaunināšanas svešvalodās (gan esošajā angļu valodā, kā arī domājot par vēl kādas valodas lietojumu). Internet vietne var kalpot kā labs mārketinga rīks, kas jāizmanto plašāk.

Ilgtspējīga teritorijas attīstība

Indikators: ZBR Ainavu ekoloģiskā plāna (AEP) integrācija ZBR pašvaldību plānos

Indikatora apraksts: Pašvaldību īpatsvars (% pēc platības), kuru plānojumos integrētas AEP prasības

Datu ieguves avots: ZBR administrācija

Esošā situācijas apraksts: AEP integrācija ZBR pašvaldību plānos sākusies 2007. gada beigās. AEP iekļautās prasības un rekomendācijas teritorijas plānojumos iespējams iekļaut izstrādājot jaunus plānojumus vai veicot spēkā esošo teritorijas plānojuma grozījumus.

2008. gadā AEP iestrāde teritorijas plānojumos pabeigta Valmieras pagastā, turpinās –Burtnieku novadā, Viļķenes pagastā, Alojās pilsētā ar lauku teritoriju. Tiek gatavoti metodiskie ieteikumi par AEP iestrādi pašvaldību teritoriju plānojumos. Lielākais darbs sekos pēc administratīvi teritoriālās reformas ieviešanas, tādēļ 2008.gadā pašvaldības objektīvu iemeslu pēc nesteidzās veikt izmaiņas savos teritoriju plānojumos.

Ainavu ekoloģiskā plāna (AEP) integrācija pašvaldību plānos 2008.gadā lielākajā daļā ZBR pašvaldību nenotika, jo lielākā daļa pašvaldību bija novadu apvienošanās procesā administratīvi teritoriālās reformas kontekstā, taču atsevišķās pašvaldībās darbs ir uzsākts un turpinās. Aktīvāks darbs paredzams sāksies 2009.-2010.gadā. AEP ieviešanas mērķis ir paaugstināt teritorijas plānojuma kvalitāti, nodrošinot ainavu ekoloģisko, estētisko un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanu, vienlaikus radot priekšnoteikumus lauku teritoriju ekonomiskajai izaugsmei.

Atkritumu apsaimniekošana

Indikators: Noslēgto līgumu skaits ar atkritumu apsaimniekotāju gadā

Indikatora apraksts: fizisko un juridisko personu noslēgtie līgumi ar atkritumu apsaimniekotāju gadā, kā arī vērts apskatīt savākto sadzīves atkritumu apjomu m³/gadā.

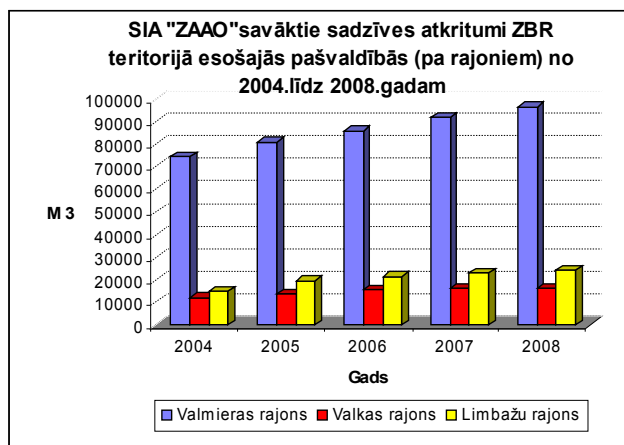
Datu ieguves avots: Datu pieprasījums no atkritumu apsaimniekotājiem SIA "ZAAO".

Esošā situācijas apraksts: Tā kā lielākais atkritumu apsaimniekotājs ZBR teritorijā ir SIA "ZAAO", tad esošās situācijas novērtējumā tika izmantoti SIA „ZAAO” dati, lai gan Strenču pilsētā un Sedā ar atkritumu apsaimniekošanu nodarbojas Strenču pilsētas domes komunālā nodaļa, kā arī citur ZBR teritorijā ar atkritumu savākšanu nodarbojas arī citi uzņēmumi, taču mazākā apjomā nekā SIA „ZAAO”.

Ziemeļvidzemes reģionālajā atkritumu apsaimniekošanas plānā viens no veicamajiem uzdevumiem ir iedzīvotāju iesaistīšana centralizētā atkritumu apsaimniekošanas sistēmā, aptverot 100% pilsētu iedzīvotāju 2010. gadā un 75% lauku iedzīvotāju 2013. gadā. Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas plānā ir noteikts sadzīves atkritumu apjoms, kas rodas iedzīvotājiem māsaimniecībās:

- reģiona lielajās pilsētās (Cēsis, Valmiera) saražoto atkritumu daudzums uz vienu atkritumu radītāju ir 1,5 m³/gadā (vai 300 kg/gadā),
- mazpilsētās – 1,2 m³/gadā (vai 240 kg/gadā),
- pagastos/lauku teritorijās – 0,85 m³/gadā (vai 170 kg/gadā).

Piemēram, vidēji radītais sadzīves atkritumu apjoms vienam iedzīvotājam māsaimniecībā 2008. gadā Valmieras rajona Bērzaines pagastā -0.6 m³ Burtnieku pagastā bija 1.2 m³, Valmieras pagastā -1.8 m³. (Veģere 2009).

14.attēls. SIA „ZAAO” savāktie sadzīves atkritumi ZBR teritorijā esošajās pašvaldībās (pa rajoniem no 2004. līdz 2008.gadam) m³.

Avots: SIA ZAAO 2009

Kopš 2004.gada noslēgto līgumu skaits juridiskām personām ZBR teritorijā (līgumu skaits dots visām administratīvajām teritorijām, kuras ietilpst ZBR teritorijā, neievērojot to daļēju iekļaušanos ZBR teritorijā) ar SIA „ZAAO” ir mainījies minimāli (piemēram, 2004.g noslēgto līgumu skaits -78, 2007.g. -114, 2008.g -117), tomēr fizisko personu noslēgtie līgumi pēdējo trīs gadu laikā no 2004.gada līdz 2007.gadam ir ievērojami pieauguši (2004.g. -595 līgumi, 2007.g. -826 līgumi). 2008.g. noslēgti 894 līgumi, kas ir neliels pieaugums, tomēr ar pozitīvu tendenci. Vienlaicīgi palielinās arī savākto sadzīves atkritumu apjomi (skatīt attēlu nr.14)

No vienas puses ZBR teritorijā ir vērojama gan iedzīvotāju, gan juridisko personu izpratne par atkritumu savākšanas nepieciešamību, jo noslēgto līgumu skaits par atkritumu izvešanu ar lielāko Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekotāju SIA ZAAO katru gadu pieaug. Tomēr kā negatīva tendence jāvērtē pieaugošais sadzīves atkritumu daudzums.

Valsts finansējums ZBR administrācijai

Indikators: ZBR administrācijas budžeta un darbinieku skaita izmaiņas

Indikatora apraksts: ZBR administrācijas budžets 3 kategorijās: (1) valsts budžets; (2) ZBR administrēto projektu budžets; (3) ZBR darbinieku skaits.

Datu ieguves avots: ZBR administrācija

Esošā situācijas apraksts: Budžets un darbinieku skaits kvantitatīvi atspoguļo iestādes kapacitāti noteiktu uzdevumu veikšanai. 2006.gadā ZBR administrācijā bija 10 darbinieki, 2007.gadā 12 darbinieki, 2008.gadā -13 darbinieki. Pēdējos piecos gados ZBR pamatbudžets pastāvīgi pieaudzis, sasniedzot maksimumu 2007.gadā. Tomēr 2008.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu vērojama neliela pamatbudžeta dotācijas samazināšanās par 3 % (pamatdotāciju apjoms 2007.g.-142668 Ls, 2008.gadā -138994 Ls). Publiskie ZBR pārskati par 2006. un 2007.gadu ir pieejami Internet vietnē <http://www.biosfera.gov.lv/lv/node/32>, kas vērtējams ļoti pozitīvi.

2009. gada jūlijā noslēdzas būtisks projekta finansējums no ANO AP/PVF projekta „Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervātā”, kā rezultātā būtiski samazināsies ZBR administrēto projektu budžeta līdzekļu apjoms.

Lai arī 2008.gadā bija vērojams neliels darbinieku skaita pieaugums ZBR administrācijā (+1darbinieks), tomēr priekš attiecīgās lieluma teritorijas (ZBR teritorijas lielums ir 6 % no Latvijas teritorijas) pārraudzības darbinieku skaits ir mazs. Pamatbudžeta dotāciju samazināšanās neveicina iestādes funkciju veikšanu.

3. PĒTĪJUMA REZULTĀTU PUBLICITĀTES PRIEKŠLIKUMI

ZBR ilgtspējīga attīstības profila indikatoru izvērtējuma rezultātu atspoguļošanai iedzīvotājiem, uzņēmējiem, zinātniekiem Latvijā un ārvalstīs tiek ieteikts šāds pasākumu komplekss:

- Ar pētījuma rezultātiem projekta vadītājam J.Ģermanim un UNDP Latvija biroja vadītājam S.Kalniņš, ZBR teritoriālās administrācijas vadītājam V.Seilim iepazīstināt Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) direktoru J.Strautmani;
- Izstrādāto ZBR ilgtspējīgas attīstības profila indikatoru izvērtējumu un analīzi (ieteicams pdf formātā) ievietot ZBR un DAP mājas lapās;
- Ar pētījuma rezultātiem iepazīstināt ZBR sabiedriskā monitoringa dalībniekus, informējot kādā no sabiedriskā monitoringa semināriem.
- Pētījuma autores rezultātus iekļaus savos ziņojumos un publiskos 3. Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervāta un Vidzemes Augstskolas rīkotajā starptautiskajā zinātniskajā konferencē „*Solutions on harmonising sustainability and nature protection with socio-economic stability*”, kura notiks 2010. gada 19.-20. augustā Vidzemes Augstskolā Valmierā;
- ZBR administrācijas pārstāvim informāciju par ilgtspējīgas attīstības profila izveidi un šī indikatoru izvērtējuma un analīzes rezultātus publiskot ikgadējā Biosfēras rezervātu konferencē, kura notiks 2010. gadā.

NOSLĒGUMS

Kopumā vērtējot ZBR teritorijas ilgtspējīgas attīstības tendences varam secināt, ka dabas vides indikatoru izvērtējums parāda situācijas uzlabošanos ZBR teritorijā, taču sociālajā un ekonomiskajā vidē nevar norādīt, ka notiek teritorijas ilgtspējīgas attīstības izaugsme. Jāņem vērā, ka šajās jomās ZBR teritorija attīstās vienlaicīgi ar pārējo Latvijas teritoriju, tādēļ kopējie procesi gan sociālajā, gan ekonomiskajā sfērā skar arī ZBR teritoriju. Tādēļ šo jautājumu risināšanā ir jāturpina intensīvs darbs! Tomēr pozitīva tendence iezīmējās tūrisma jomā, kā vienā no ekonomikas nozares veicinātājnozārēm lauku teritorijās, kur varēja konstatēt gan tūristu mītnu un gultasvietu pieaugumu, gan tūristu mītnu telpisko izvietojuma vienmērīguma attīstību, gan precīzāku informācijas sniegšanas sistēmas attīstību ZBR teritorijā esošajos TIC par tūristu mītnēm. Taču nākotnē tūrisma pakalpojumu sniedzējiem būtu jādomā par tūristu mītnu noslogojuma pieauguma palielināšanu visa gada garumā. Svarīgi ir pilnveidot sadarbību starp tūrisma uzņēmumiem un ZBR administrāciju, lai pilnvērtīgāk tūrisma uzņēmēji izmantotu ZBR mājas lapas sniegtās iespējas un uzņēmēji savās pakalpojumu veicināšanas aktivitātēs izmantotu ZBR zīmolu, logo, kas veicinātu ZBR teritorijas atpazīstamību Latvijas un ārvalstu viesos. Pie ekonomiskās vides indikatoriem nākamajā periodā ieteicams izvērtēt pašnodarbināto personu skaita attīstību ZBR teritorijā, jo pieaugot darba vietu skaita samazinājumam gan valsts, pašvaldību un privātajā sektorā, iedzīvotāji aktīvāk varētu izmantot pašnodarbinātās personas iespējas.

Sociālās vides indikatori parāda nelielas pozitīvas izmaiņas, piemēram, iedzīvotāju dabiskā pieauguma rādītājā gandrīz pusē ZBR teritorijas tas ir ar nelielu pozitīvu izmaiņu tendenci. Taču šo rādītāju būtiski izvērtēt 2010., 2011. gadā, jo iespējams, ka dabiskā pieauguma rādītājus šajos gados ietekmēs valsts politika par bērnu piedzimšanas un vecāku pabalstiem, kā arī pensionēšanās vecuma sliekšņa

paaugstināšana. ZBR administrācijas rīkotie pasākumi lielākoties ir ar izziņu veicinošu mērķi, kas vērtējams ļoti pozitīvi, kurā iesaistās ne tikai vietējie iedzīvotāji, bet arī viesi no citurienes. Dabas koncertzāles projekts ir inovatīvs pasākums, kas veicina gan ZBR teritorijas atpazīstamību, gan vienlaicīgi pilda izglītošanās funkciju. Arī pārējie tradicionālie pasākumi ir kā ļoti nozīmīgi sociālās vides integrācijas komponenti, kurus neieciešams turpināt.

Institucionālajā vidē ir vērojami uzlabojumi, ko uzskatām, ir jāturpina attīstīt un pilnveidot. Sabiedriskā monitoringa pasākumi, kas arī ir jāvērtē kā Latvijas mēroga inovatīvs pasākums, ir jāturpina tādā pašā apjomā ar augšupejošu attīstības tendenci, kas sekmē iedzīvotāju līdzdalību un aktivitāti teritorijas attīstības veicināšanā. Pozitīvi vērtējams iesāktais darbs Internet vietnes www.biosfera.gov.lv uzturēšanā un informācijas atjaunošanā. Vērtīga sadaļa ir Informācijas sistēma, kas regulāri jāpapildina. Vairāk vērtības būtu jāvēlta informācijai svešvalodās (esošajā angļu valodā) un sadaļas Saruna aktivizēšanai, kas veicinātu domu apmaiņu gan pašu iedzīvotāju, uzņēmēju un ZBR administrācijas starpā. Šo sadaļu var uzskatīt par neformālo tīklu, kam ir būtiska nozīme attīstības procesos.

2007.gadā izstrādātā ZBR Ainavu ekoloģiskā plāna integrācija pašvaldību teritoriju plānojumos 2008.gadā notika tikai atsevišķās vietējās pašvaldībās, varētu pat teikt, objektīvu iemeslu dēļ, jo pašvaldības nevēlējās veikt grozījumus savos teritorijas plānojumos, jo norisinājās novadu veidošanās procesi administratīvi teritoriālās reformas kontekstā. Pozitīvi vērtējams ZBR administrācijas darbs metodisko ieteikumu veidošanā par AEP iestrādi pašvaldību teritoriju plānojumos. Atkritumu apsaimniekošanas jomā ZBR teritorijā ir vērojamas divas tendences –pieaugoša līgumu noslēgšanas skaita dinamika ar atkritumu apsaimniekotājiem (pozitīva tendence) un pieaugošs sadzīves atkritumu daudzums (negatīva tendence). Nākotnē vajadzētu turpināt monitorēt šos abu radītājus un salīdzināt izmaiņu tendences ar Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas plānā noteiktajām normām.

Valsts finansējuma samazināšanās ZBR administrācijas darba nodrošinājumam neveicinās iestādes kapacitāti veikt noteiktos uzdevumus un pienākumus, kas noteikti Likumā „Par Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervātu” (11.12.1997). 2008.gadā ZBR administrācija bija iesaistīta 7 starptautiskos projektos, kas neapšaubāmi prasa cilvēkresursu kapacitāti, lai tos pārraudzītu un administrētu. Varbūt nav korekti salīdzināt, bet tomēr: Gaujas nacionālā parka teritorija ir 91745 ha, kas ir par 5.2 reizēm mazāka nekā ZBR teritorija (474350 ha). Darbinieku skaits GNP (pēc Internet vietnē www.gnp.gov.lv pieejamās informācijas par administrācijas struktūru uz 2009.gada jūniju) ir 81, salīdzinoši ZBR -12. Ņemot vērā šo situāciju, ir tikai jāuzteic ZBR darbinieki, kuri ir spējuši veikt tiem noteiktās funkcijas ierobežotu cilvēkresursu kapacitātes apstākļos. Jāatzīmē fakts, ka nozīmīgu finanšu, cilvēkresursu un intelektuālu ieguldījumu dod visi projekti, kuros ZBR iesaistās, īpaši nozīmīgs ir bijis ANO AP/PVF projekts „Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervātā” (2005.-2009). Šim projektam beidzoties 2009.gadā, būtiski samazināsies ZBR administrēto projektu budžeta līdzekļu apjoms, tādēļ pētījuma autores pauž bažas par iesākto labo darbu turpinājumu nākotnē. Viens no priekšlikumiem - jāmēģina tik lielā teritorijā paplašināt reģionālo biroju nozīmi, paplašinot vides valsts inspektoru skaitu (šobrīd it tikai viens vides valsts inspektors).

Kopumā vērtējot ZBR teritorijas attīstību pēc izvēlētajiem ilgtspējīgas attīstības profila indikatoriem, salīdzinot 2008. gada pavasarī veikto izvērtējumu ar 2009. gada 1. pusgadā veikto izvērtējumu, var teikt, ka ZBR teritorijas attīstība notiek pēc ZBR darbības pilnveides scenārija, kas nodrošina vāju ilgtspēju. Vāja ilgtspējība –tāds ilgtspējas nodrošinājums, kura ietvaros dabas kapitāls un /vai cilvēku kapitāls tiek novērtēts kopā ar cilvēka radīto kapitālu un šādam kopnovērtējuma apjomam tiek pieprasīta saglabāšanās. Tas nozīmē, ka tiek pieļauta dabas kapitāla (vai cilvēku kapitāla) aizstāšana ar cilvēka radītajiem aizstājējiem, vienīgi izvīrot prasību, lai netiktu pārsniegtas atsevišķas sistēmas izturības un pašatjaunošanās spēju robežas.

No veiktās analīzes izriet, ka iesāktais darbs ZBR administrācijā, kuru raksturo vīdes indikatori, ir jāturpina tādā pašā apjomā kā līdz šim, jo vīdes komponentes indikatori uzrāda pozitīvu un stabilu attīstību, ko lielā mērā ietekmē, ka Latvijā visām pārējām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām primārā un galvenā funkcija ir dabas un vīdes saglabāšana, aizsardzība, kā arī ārējā finansējuma piesaistītie

projekti ZBR teritorijai ar mērķi veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos ZBR teritorijā. Taču no vides indikatoriem, pārejot pie institucionālās vides indikatoriem, darba autore vēlas izcelt to, ka biosfēras rezervāti ir īpašas un atšķirīgas dabas aizsargājamās teritorijas ar atšķirīgām funkcijām no cita veida īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Šīs īpašās funkcijas ir teritorijas attīstība, kas ietver sociālos, ekonomiskos un kultūras jautājumus. Līdz ar to ZBR teritorijas administrācijai ir plašāks funkciju apjoms kā citām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, tādēļ veicot īpaši aizsargājamās dabas teritorijās strukturālās reformas, šis faktors ir jāņem vērā plānojot finanšu un cilvēku resursus, kas ir pamats, lai varētu šīs funkcijas izpildīt un nākotnē tiekties uz ZBR teritorijas stingru ilgtspējīgu attīstību.

Ņemot vērā situāciju, ka 2009. gada 2. ceturkšņa beigās Latvijā ir ieviesta administratīvi teritoriālā reforma, tad pētījuma autore iesaka ZBR ilgtspējīgas attīstības profila indikatoru izvērtējumu veikt 2011. gada 1. pusgadā, lai varētu izvērtēt teritorijas ilgtspējīgu attīstību pēc pārmaiņu uzsākšanas. Priekšlikums: ZBR teritorijas administrācijai 2009. gada nogalē (novembrī, kad jaunās novadu domes jau būs uzsākušas darbu, bet vēl nebūs apstiprināts 2010. gada darbības plāns/budžets) noorganizēt semināru jauno vietējo pašvaldību vadītājiem (priekšsēdētājiem, izpilddirektoriem, plānošanas/ vides speciālistiem) ar mērķi izskaidrot ZBR darbības principus, t.sk. sadarbības iespējas ar vietējām pašvaldībām aktivitāšu īstenošanā, lai viens otru papildinātu nevis dublētu. Iepazīstinātu ar ZBR teritorijas unikalitāti, kas sniedz gan priekšrocības, gan atsevišķus ierobežojumus teritorijas attīstībā. Nepieciešams būtu regulāri uzturēt un papildināt integrētā monitoringa datu bāzi ik gadu, lai veidotos stabila datu krātuve. Šim nolūkam būtu nepieciešams regulārs datu pieprasījums no organizācijām, kas nodarbojas ar dažādu jomu datu savākšanu un monitoringu.

Darba autore uzskata, ka ZBR ilgtspējīgas attīstības profila indikatoru apjoms nav jāpalielina turpmākajos gados, bet ņemot vērā pārmaiņu procesus valstī, pie atsevišķu indikatoru analīzes ieteicams pēc vajadzības raksturojot situāciju, aprakstīt kādu no saistītiem indikatoriem, kas viens otru papildina, izskaidro rādītāja tendences.

Līdz administratīvi teritoriālās reformas īstenošanai ZBR teritorijā ietilpa 43 vietējās pašvaldības, no 2009. gada jūnija ZBR teritorijā ir 10 novadi: pilnībā visa teritorija iekļaujas ZBR robežās: Salacgrīvas, Alojās, Mazsalacas, Rūjienas, Naukšēnu novadiem, lielākā daļa novada iekļaujas ZBR robežās: Limbažu un Burtnieku novadiem, puse novada teritorijas iekļaujas ZBR robežās: Valmieras un Valkas novadiem, neliela daļa no novada iekļaujas ZBR robežās: Strenču novadam. Grūtības pie indikatoru izvērtēšanas līdz šim un arī turpmāk sagādā pašvaldības, kuru teritorijas daļa atrodas ZBR teritorijā nevis visa pašvaldības teritorija. Līdz ar to izvērtējot attīstību šajās ZBR teritorijās datu precizitāte samazinās, jo arī pieņemot procentuāli pašvaldības teritorijas apjomu, kas iekļaujas ZBR teritorijā, tā ir tikai aptuvena. Šobrīd ir grūti prognozēt, kā tas ietekmēs teritorijas ilgtspējīgu attīstību, jo lēmumu pieņemšana attālināsies no vietējiem iedzīvotājiem, kas tomēr ir viens no ilgtspējīgas attīstības garantiem. Paralēli administratīvi teritoriālajai reformai 2009. gada 1. pusgadā ir veiktas strukturālas reformas valsts pārvaldē, kas tieši attiecas uz ZBR darba organizāciju. Līdz ar to uzskatām par ļoti svarīgu veikt institucionālās, sociālās un ekonomiskās vides izvērtējumu, t.sk. 2011. gadā veicot atkārtotu ZBR iedzīvotāju anketēšanu, saglabājot 2007. gada anketēšanas izlases apjomu un metodiku.

Ilgtspējīgas attīstības profila indikatoru izvērtējumā tika izmantoti jaunākie pieejamie informācijas dati, jāatzīmē, ka dati, kas attiecas vairāk uz ekonomikas rādītājiem, īpaši līdz šim vietējo pašvaldību griezumā, ir bijuši pieejami ar lielu laika nobīdi.

Vēlam veiksmi un radošu darba pieeju arī turpmāk ZBR administrācijas un ZBR projektu komandai ceļā uz ZBR teritorijas stingru ilgtspējīgu attīstību,

pētījuma autore Iveta Druva-Druvaskalne un Agita Līviņa, Vidzemes Augstskola.

PIELIKUMS

ZBR ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS INDIKATORU IZVĒRTĒJUMA TABULA

Pozitīva tendence, vērojams progress, lai sasniegtu mērķi

Dažas pozitīvas iezīmes attīstībā, bet nepietiekoši, lai sasniegtu mērķi. Nepieciešami uzlabojumi, izmaiņas.

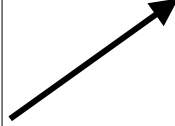

Negatīva tendence, attīstība notiek, neievērojot ilgtspējīgas attīstības principus.

Tendences līknes virzība (uz augšu –pozitīva tendence, horizontāla –nav īpašas pārmaiņas, uz leju –negatīva tendence)

Ilgtspējības tematiskā grupa	Indikators	Situācijas novērtējums		Tendences 2008
		2007.	2008.	
Vides komponente (7)				
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	Indikatoru sugu populāciju lielumu uzskaitē: lasis <i>Salmo salar</i>			
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	Indikatoru sugu populāciju lielumu uzskaitē: vilks <i>Canis lupus</i>			
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	Indikatoru sugu populāciju lielumu uzskaitē: lūsis <i>Lynx lynx</i>			
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	Indikatoru sugu populāciju lielumu uzskaitē: ķīkuts <i>Gallinago media</i>			
Ainavas izmaiņas	Vienotais platību maksājums			
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	Dabisko meža biotopu platība			
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	Lauku putnu indekss	Nav datu		
Sociālā (4)				
Iedzīvotāju demogrāfija	Iedzīvotāju dabiskais pieaugums			
Nodarbinātība	Demogrāfiskās slodzes rādītājs: darbaspējīgo skaits uz 1000 iedzīvotājiem			
Sociālā dzīves norises ZBR	ZBR administrācijas rīkoti publiskie pasākumi ZBR teritorijā gada laikā			

Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	LAD maksājumi bioloģiskās lauksaimniecības saimniecībām gadā; bioloģiskās lauksaimniecības saimniecību skaits gadā			
Ekonomiskā (4)				
Iedzīvotāju ekonomiskā labklājība	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis uz 1 iedzīvotāju pašvaldībā gadā			
Uzņēmējdarbības vide	Nelikvidēto uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem			
Apbūve	ZBR administrācijas izsniegto atzinumu skaits par būvniecību ZBR teritorijā			
Tūrisma uzņēmējdarbība	tūristu mītnu un gultasvietu skaits ZBR teritorijā, Zaļā sertifikāta tūristu mītnu skaits			
Institucionālā (5)				
Iedzīvotāju līdzdalība un aktivitāte	Sabiedriskā monitoringa programmā iesaistīto dalībnieku skaits, iesūtīto protokolu kopējais skaits, monitoringa jomu skaits			
Iedzīvotāju un viesu informētība par ZBR	Internet vietnes www.biosfera.gov.lv latviešu valodas versijas apmeklētāju skaits gadā	Nav datu		
Ilgtspējīga teritorijas attīstība	ZBR Ainavu ekoloģiskā plāna integrācija ZBR pašvaldību plānos			
Atkritumu apsaimniekošana	Noslēgto līgumu skaits ar atkritumu apsaimniekotāju			
Valsts finansējums ZBR administrācijai	ZBR administrācijas budžeta un darbinieku skaita izmaiņas			

Izmantotie informācijas avoti

Auniņš A. 2008. Dienas putni. *Ķerus V. (red.) Bioloģiskās daudzveidības monitoringa sadaļa „Putnu monitorings” 2008. gadā. Gala atskaite.* Rīga, Latvijas Ornitoloģijas biedrība.

Auniņš A. 2001. Ķikuta populācijas *teritoriālais izvietojums, skaits un biotopa izvēle Latvijā: patreizējā situācija (1999–2001) un vēsturiskā informācija.*
http://www.ornitofaunistika.com/lvp/pdf/Aunins_2001a.pdf

GNP 2009. GNP administrācijas struktūra. http://www.gnp.gov.lv/upload/STRUKTURA_03_2009.pdf

Latvijas dabas fonds (LDF) 2009. Pļavu putnu monitoringa gala atskaite (angļu val.). Implementation of the monitoring system on the effects achieved by management measures in 2005-2008
http://www.ldf.lv/pub/?doc_id=28618

Lauku atbalsta dienests (LAD) 2008. Vienoto platību maksājumu datu bāze pa lauku blokiem 2005. un 2007. gada dati. Datu bāze LU ĢZZF.

Latvijas Zivju resursu aģentūra 2009. Par smoltu uzskaites rezultātiem Salacā 2008. gadā. Atbildes vēstule uz pieprasījumu 16.06.2009 1-15/334.

LOB Rūjas paliene. http://www.lob.lv/lv/LIFE_plavas/ruja.php

LR CSP 2009. Iedzīvotāju skaits, dabiskais pieaugums, demogrāfiskā slodze un ilgtermiņa migrācijas saldo pieprasītāja izvēlētās Limbažu, Valkas un Valmieras rajona administratīvajās teritorijās. Pielikums LR CSP 2009. gada vēstulei Nr. 1101-12/1207.

Lursoft 2009. Latvijas rajoni. Statistikas pārskati par Latvijas rajonos dibinātajiem uzņēmumiem. Uzņēmumu sadalījums pa Latvijas rajoniem
<http://www.lursoft.lv/stat/region.html>
http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html

LVĢMA 2007. Ilgtspējīgas attīstības indikatoru pārskats 2006. <http://www.meteo.lv/public/28671.html>

Penēze 2009. Latvijas lauku ainavas izmaiņas 20. un 21. gadsimtā: cēloņi, procesi un tendences. Promocijas darbs. Rīga, LU, ĢZZF, Vides zinātņu nodaļa.

PMLP 2009. Iedzīvotāju reģistrs. Latvijas iedzīvotāju skaits pašvaldībās
<http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=91DF5AC5DB3D225CA0910B90DF2144BE>

PVD 2009a. Datubāzes. Atzīto un reģistrēto uzņēmumu saraksti. Reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi.
http://www.pvd.gov.lv/lat/lab_izvlne/datubzes/atzto_un_reistrto_uzmumu_sarak/reistrtie_bioloisks_lauksaimni

PVD 2009b. Bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumu skaits (laika periods 2005. līdz 2009. gadam). Nepublicēti dati.

SIA ZAAO 2009. Atkritumu apsaimniekošanas līgumi administratīvajās teritorijās Ziemeļvidzemē 2004.-2008. SIA ZAAO, nepublicēti dati.

Tērauds A., Nikodemus O., Rasa I. 2008. Analysis of the landscape structure in the North Vidzeme Biosphere Reserve, Latvia. In: "Economic, social and cultural aspects in biodiversity conservation" (eds: Opermanis, O., Whitlaw, G.). Press of the University of Latvia. Pp. 111-122.

UNESCO PRESS 2009. Third World Congress of Biosphere Reserves presents action guidelines for next six years of UNESCO's MAB programme [press release No 2008-08; 11-02-2008]
http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=41792&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Valsts Meža dienests 2009. Nepublicētie dati par meža dzīvnieku uzskaiti Latvijas mežniecībās 2006., 2007., 2008. gadā.

Veģere I. 2009. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas politikas īstenošana Ziemeļvidzemes reģionā. [izmantoti aprēķini par vidēji radītajiem sadzīves atkritumu apjomiem vienam iedzīvotājam mājsaimniecībā Valmieras rajonā 2008. gadā]. Maģistra darbs Vidzemes Augstskolā 2009. gadā.

VRAA 2007. Reģionu attīstība Latvijā 2006. Rīga, Valsts reģionālās attīstības aģentūra

VRAA 2008. Reģionu attīstība Latvijā 2007. Rīga, Valsts reģionālās attīstības aģentūra

VSIA Latvijas Vēstnesis 2006. Ziemeļvidzemes reģionālais atkritumu apsaimniekošanas plāns 2006.-2013. gads. http://www.likumi.lv/body_print.php?id=144666

ZBR 2008. ZBR 2006. gada un 2007. gada publiskie pārskati.
<http://biosfera.gov.lv/lv/node/32>

ZBR 2009a. Informācijas sistēma [publicētā pieejamā informācija par sabiedrisko monitoringu, kartes]
http://alise.biosfera.lv/IS/bio_information.nsf/.

ZBR 2009b. ZBR sabiedriskā monitoringa programmas attīstības un rezultātu salīdzinājums 2005.-2008. gads. (I. Somas apkopojuma tabula), nepublicēts materiāls.